

Państwo i władza w Europie,

Prof. UEK, dr hab. Rafał

Prostak, KSM

Literatura podstawowa

**Glenn Tinder, *Myślenie polityczne.*
*Odwieczne pytania, Warszawa 1995***

**Vernon van Dyke, *Wprowadzenie do polityki,*
*Poznań 2000***

**Lech Morawski, *Wstęp do prawoznawstwa,*
*Toruń 2001***

Literatura dodatkowa

- ✓ Berdanrd Crick, *W obronie polityki*, Warszawa 2004
- ✓ Giovanni Sartori, *Teoria demokracji*, Warszawa 1994
- ✓ T.Woś, J. Stelmach, B. Bankowicz, M. Grzybowski, T. Włudyka, *Wiedza o społeczeństwie*, Warszawa 2003
- ✓ Zygmunt Ziemiński, *O pojmowaniu sprawiedliwości*, Lublin 1992
- ✓ Józef Nowacki, Zygmunt Tobor, *Wstęp do prawoznawstwa*, Zakamycze, Kraków 2000

Warunki zaliczenia przedmiotu

- **Egzamin: test wyboru + dwa pytania opisowe (wybrane spośród trzech zaproponowanych)**

The image features a dark blue background that transitions into a lighter blue gradient towards the bottom right. A thin, light blue curved line starts from the top left and arcs across the middle of the frame. A semi-transparent, light blue spotlight effect is centered on the word 'Władza', which is written in a bold, white, sans-serif font. The spotlight effect is a triangular shape that tapers towards the top left, following the curve of the line.

Władza

Pojęcie władzy. Władza jako „zdolność”

- Atrybut przedmiotu – woda „ma władzę” rozpuszczania soli
- Zdolność podmiotu poznawania rzeczywistości (rozumienie epistemologiczne) – człowiek ma władzę (zdolność) myślenia, np. tytuł: „Krytyka władzy sądenia”, I. Kant
- Harmonia, porządek – *starożytność*
- Przymus – *Thomas Hobbes*

- Zdolność do rządzenia, wpływania na innych (władza polityczna) – ***oświecenie***
- Zdolność (niezdolność) do samodzielnego podejmowania decyzji (pozostawać we władzy swej pożądlivosti, ignorancji, indolencji, przesądów, stereotypów itp.) – ***psychoanaliza***
- Zdolność podmiotu do zrealizowania swej woli, pomimo oporu innych – ***Max Weber***

➤ Zdolność podmiotu do sprawienia, by inny podmiot uczynił coś, czego w przeciwnym razie by nie zrobił – ***Robert Dahl***

Inne użycie:

➤ Organy państwa – **potocznie**

➤ Milicjant w PRL („Panie władzo”) – ***użycie kolokwialne***

Władza i natura człowieka

✓ **Socjalizm i anarchizm:**

Ludzie są z natury dobrzy, postrzegają innych jak braci. Władza jest zbyteczna i gdy tylko zostanie zniesiony ucisk klasowy – który powoduje ucisk społeczny, polityczny i kulturalny – przestanie istnieć wszelki stosunek władzy. Porządek społeczny powstaje spontanicznie. Władza jest w swej istocie czymś złym

✓ Liberalizm

Człowiek jest z natury rozumny i gotowy uznać prawa innych. Władza jest nam potrzebna, gdyż pomimo spontanicznej gotowości do współpracy musi być ktoś, kto w celu realizacji złożonych celów, w sposób władczy, zorganizuje zbiorowe działanie

✓ **Konserwatyzm i wczesne chrześcijaństwo**
(*św. Augustyn*, akcent na grzech pierworodny)

Ludzie są z natury pożądlivi, krnąbrni i egoistyczni. Podział na rządzących i rządzonych jest konieczny, aby utrzymać harmonię życia społecznego i pokój społeczny. Ludzie pozostawieni sami sobie, prędzej czy później staną się zagrożeniem dla siebie. Właściwie sprawowana władza jest w swej istocie czymś dobrym, jej brak prowadzi do chaosu

Dlaczego ludzie poddają się władzy innych? Dlaczego ludzie pragną władzy? Podejście psychoanalityczne

- **Karen Horney** (*Neurotyczna osobowość naszych czasów, 1937*) – pragnienie władzy i poddanie się władzy jako efekt frustracji potrzeby bezpieczeństwa, przewyciężania lęku i wrogości

postawa	opis	potrzeba
uległość	unikanie sytuacji, w której można nas skrzywdzić	akceptacji, zależności
władza	pragnienie zdobycia pozycji, w której można się bronić przed spodziewaną krzywdą	dominacji, rywalizacji , uznania
miłości	zdobycie miłości innych ma pomóc w uniknięciu krzywdy z ich strony	bycia kochanym
izolacja	minimalizacja potrzeb i maksymalizacja samodzielności	niezależności i doskonałości

Erich Fromm (*Ucieczka od wolności, 1941*) – poddanie się władzy jako przejaw konformizmu

wolność (1) rodzi poczucie samotności i niemocy, (2) nakłada odpowiedzialność za własne decyzje, (3) odbiera poczucie bezpieczeństwa

Dlaczego ludzie poddają się władzy innych? Ujęcie politologiczne – legitymizacja władzy

Legitymacja (prawomocność) – stan akceptacji faktu sprawowania władzy tych, którzy rządzą, przez tych, którzy są władzy poddani (rządzeni)

Legitymizacja (uprawomocnienie władzy) – proces wiodący do tego stanu

Delegitymizacja – proces odwrotny, erozja władzy

Legitymizacja

Tradycyjne ujęcie legitymizacji

Podstawowym kryterium prawomocności jest dążenie rządzących do określonych wartości i realizacja określonych celów

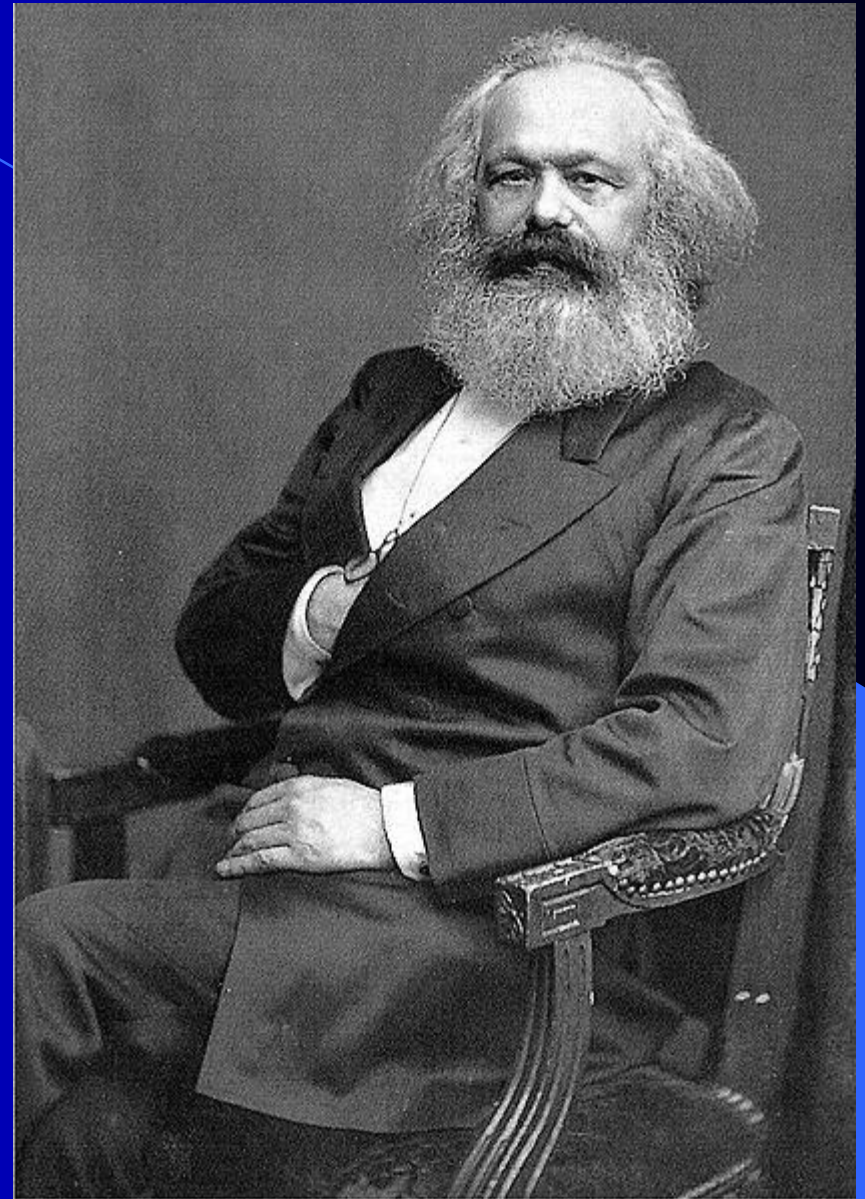
- a) **boskie pochodzenie władzy** (szczególny udział rządzących w boskim planie stworzenia i zbawienia świata)

„Każdy niech będzie poddany władzom, sprawującym rządy nad innymi. Nie ma bowiem władzy, która nie pochodziłaby od Boga, a te, które są, zostały ustanowione przez Boga. Kto więc przeciwstawia się władzy - przeciwstawia się porządkowi Bożemu. Ci zaś, którzy się przeciwstawili, ściągną na siebie wyrok potępienia.” Rz: 13,1-2)

„Wzburzone wody
wszystkich mórz nie
mogą zmyć
namaszczenia z
króla pomazańca.,,
(W. Shakespeare,
„Ryszard II”, akt III, sc.
2)

b) prawa historii
(marksistowski
determinizm
historyczny)

Karol Marks – 1818- 1883

c) misja dziejowa
(nazizm i mit
„tysiącletniej
Rzeszy”)

**Welthauptstadt Germania Alberta
Speera**

Demoliberalne ujęcie legitymizacji

- **w sferze teorii polityki** – kontrakt społeczny (umowa społeczna) – doktrynalny aspekt konstytucjonalizmu. Strony kontraktu przyjmują określone zobowiązania. Przyzwolenie ze strony podporządkowanego na zależności władcze
- **w sferze praktyki politycznej** – podstawowym kryterium prawomocności jest szeroki i świadomy udział obywateli w procesie politycznym (np. w wyborach); aktywne poparcie obywateli dla umocowanej konstytucyjnie władzy państwowej

Legitymizacja w ujęciu tradycyjnym i liberalnym - porównanie

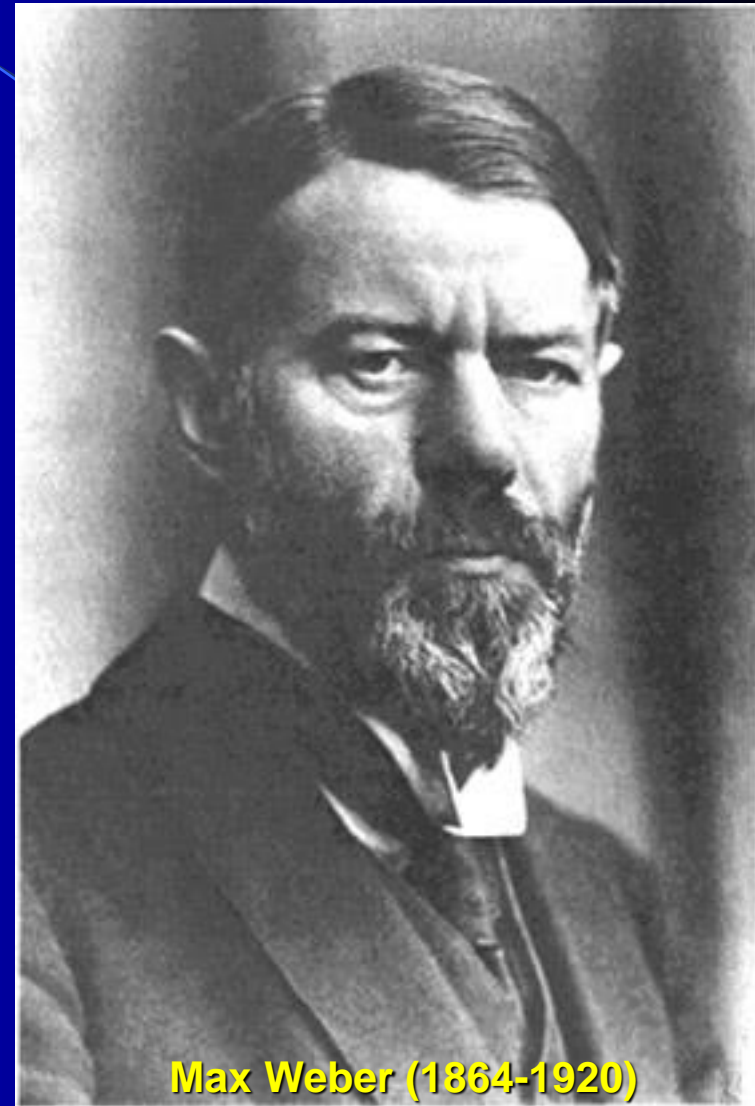
bez udziału woli rządzących oraz rządzonych	z udziałem woli rządzących i rządzonych
plan Boży – władza jest elementem Boskiego planu stworzenia i zbawienia świata	umowa społeczna – rządzeni wolicjonalnie zobowiązują się do posłuszeństwa rządzącym, dobrowolnie przyjmującym na siebie obowiązek zaspokajania potrzeb rządzonych
prawa historii – władza jest elementem walki klasowej. Ewolucja stosunków własnościowych przekazuje władzę kolejnym klasom społeczne	
misja dziejowa – udział we władzy wynika z naturalnych predyspozycji określonego narodu, cywilizacyjnie dominującego nad innymi	

Legitymizacja jako przekonanie

- Podstawowym kryterium prawomocności jest szeroko podzielane przez rządzonych przekonanie, że podporządkowanie się rządzącym jest dobre i słuszne
- Rządzący sprawują władzę w oparciu o powszechne przekonanie o ich wyjątkowości. Nikt nie chce być rządzony przez gorszych od siebie (instytucja VIP-a)
- Rządzący sprawują władzę, gdyż cieszą się poparciem rządzonych

Źródła prawomocności władzy wg Maxa Webera

- 1. Tradycja** – rządzący powołują się na siłę tradycji: odziedziczony status społeczny (np. monarchia dziedziczna)
- 2. Charyzma** – nadzwyczajne cechy przywódcy, które przez rządzonych są postrzegane jako predestynujące do sprawowania władzy (np. Lenin, Hitler, Mao, Chomeini)

Max Weber (1864-1920)

3. Prawo – (normatywne źródło władzy) wszyscy podporządkowani są systemowi praw, ustanowionych i stosowanych zgodnie ze stałymi zasadami. Osoby sprawujące władzę posiadają ją na skutek wyboru lub nominacji zgodnie z określoną procedurą. Legalistyczne pochodzenie władzy

Władza jest legitymizowana, gdy została nabyta i jest sprawowana zgodnie z określonymi regułami – **jest legalna**

Uzurpacja – przywłaszczenie władzy. Zdobywanie władzy z pogwałceniem wcześniej ustalonych reguł lub sprawowanie jej w sprzeczności z nimi

Legitymacja polityczna (prawna) a legitymacja społeczna

Legitymacja polityczna (prawna) – pozostaje w zgodzie z etymologią pojęcia „władzy prawomocnej” (legitymizowanej)

-prawo-mocny- = z mocy prawa

Legitymacja społeczna – źródłem jest poparcie społeczne

Źródło władzy; kto powinien rządzić?

Możliwe odpowiedzi:

- ktokolwiek, byle zapewnił pokój społeczny – *Thomas Hobbes*
- nikt. Władza zawsze będzie nadużywana – *anarchizm*

▪ Pewna kategoria osób (grupa społeczna), szczególnie predysponowanych do sprawowania rządów nad innymi:

- a) „wysokie urodzenie” – arystokracja
- b) najskuteczniejsi spośród burżuazji
- c) proletariatus (marksizm); awangarda proletariatus (leninizm)
- d) filozofowie (mędracy) – republika platońska
- e) naukowcy i specjaliści (technokracja)
- f) duchowni (teokracja)
- g) wybitne jednostki wszelkich dziedzin (merytokracja)

- **Wybrani spośród ludu – rządy demokratyczne**

- a) **na zasadzie rotacji lub losowania**
(demokracja ateńska)

- b) **na zasadzie przedstawicielstwa**
(demokracja liberalna)

CZY DOBRZE JEST POSIADAĆ WŁADZĘ?

Arystoteles: TAK. Człowiek jest „zwierzęciem politycznym” (*zoon politikon*). Mając udział we władzy (w sprawowaniu rządów) człowiek w pełni realizuje swą naturę. Posiadanie władzy wspólnie z innymi obywatelami *polis* wzbogaca człowieka

Stoicy: W ZASADZIE, TAK. Każdy człowiek powinien wypełniać z zaangażowaniem swoją rolę. Nie należy zabiegać o stanowiska publiczne, lecz należy jednocześnie je z oddaniem przyjąć, gdy taka będzie decyzja fortuny

Cynizm: STANOWISKO NEUTRALNE. Dobrze władzę mieć, gdyż zapewnia realizację indywidualnych pragnień. Samo jej sprawowanie jest doznaniem przyjemnym i satysfakcjonującym, choć może być uciążliwe

Epikur: NIE. Władza wzbudza w ludziach zbyt dużą pożądlivość i ambicje, przynosi nieustanną irytację i uzależnienie od innych. Szczęśliwy człowiek nie pragnie rzeczy odległych: „Żyj nieznanym”. Samowystarczalność zapewnia spokój ducha

WŁADZA JAKO PRZYMUS I WŁADZA JAKO ODPOWIEDZIALNOŚĆ: WŁADZA W DEMOKRACJI LIBERALNEJ

Władza jako przymus – zdolność wpływania na zachowanie innych. Sprawowanie władzy jest bezwarunkowe

Władza jako odpowiedzialność – za rządzonych, jako uprawnomocniona zdolność. Władza jest delegowana, a nie przekazywana. Przypisujemy komuś władzę, aby następnie obarczyć go odpowiedzialnością za działanie i jego wyniki

WŁADZA I WOLNOŚĆ W DEMOLIBERALNYM USTROJU POLITYCZNYM

Poddanie się władzy jest wyrzeczeniem się wolności (poddanie się przymusowi) w zamian za prawo do wolności

Przymus jest zasadny tylko wtedy, gdy poddani mu mogą nań przystać. W przeciwnym razie przymus jest zwykłym aktem przemocy. Legitymacja pochodzi od tych, którzy są przymusowi poddani

- Być **RZĄDZONYM** znaczy być

śledzonym,

nadzorowanym, szpiegowanym,

sterowanym prawem,

numerowanym, poddawany regułom,

zapisywanym, indoktrynowanym,

puczany, kontrolowanym,

sprawdzanym, szacowanym,

ocenianym, cenzurowanym,

znaczy podlegać rozkazom kreatur, które nie mają ani prawa, ani mądrości, ani cnoty, by to robić.

Być **RZĄDZONYM** znaczy przy każdej operacji i przy każdej transakcji być notowanym, rejestrowanym, liczonym, opodatkowanym, stemplowanym, mierzonym, numerowanym, taksowanym, licencjonowanym, uprawnianym, upominanym,

**znaczy stawać wobec przeszkód,
podlegać zakazom,**

być reformowanym, naprawianym i karanym.

**Znaczy to – pod pretekstem pożytku
publicznego i w imię ogólnego interesu –
być obkładanym kontrybucją,
musztrowanym,
łupionym ze skóry,
eksploatowanym,
poddawanym monopolowi,
obdzieranym z pieniędzy,**

**gniecionym, oszukiwanym,
obrabowywanym;**

**następnie – przy najmniejszym oporze,
przy pierwszym słowie skargi – być**

represjonowanym, ukaranym grzywną,

oczernionym, znękanym,

ujęty, zelżonym,

pobitym pałkami,

rozbrojonym, związanym,

duszonym, uwięzionym,

osądzonym, skazanym,

rozstrzelanym,

deportowanym,
poświęconym,
sprzedanym,
zdradzonym;
i – dla ukoronowaniem tego
wszystkiego – być
ośmieszonym,
wykpionym,
wszydzonym,
poniżonym i pozbawionym
honoru.

**Oto rząd; oto jego
sprawiedliwość; oto jego
moralność.**

Pierre Proudhon, 1809-65

Podsumowanie

- Przypisujemy komuś władzę, aby następnie obarczyć go odpowiedzialnością za działanie i jego wyniki. Bez pojęcia władzy trudno określić, co znaczy intencja, zasługa i wina. Władza to zdolność dokonywania zmian i osiągania wyników. Władza nie jest więc z założenia czymś złym i prowadzącym do ograniczeń podmiotów jej poddawanych. Pomimo że władza ma każdorazowo wpływ na autonomię podmiotu, wobec którego jest stosowana, to nie zawsze jest to wpływ negatywny.

Glenn Tinder, „Myślenie polityczne”